

Crisia

Vol. LV, Supliment nr. 1, 2025

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Lucrările Sesiunii Internaționale de Comunicări Științifice
a Muzeului Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal
10-11 octombrie 2025

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Sorin Șipoș

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2026

CASA ROMÂNĂ DE LA VENEȚIA (1930-1940) – AȘEZĂMÂNTUL CULTURAL ROMÂNESC FONDAT DE NICOLAE IORGA

Mihai STAN*

THE ROMANIAN HOUSE IN VENICE (1930-1940) – THE ROMANIAN CULTURAL INSTITUTION FOUNDED BY NICOLAE IORGA –

ABSTRACT

To mark, in 2025, the 95th anniversary of the founding of the Romanian House in Venice - now the Romanian Institute of Culture and Humanistic Research - this article presents a part of the subsection titled "Nicolae Iorga and the Founding of the Romanian House in Venice." This text is an excerpt from the author's doctoral thesis *The Romanian House in Venice from Nicolae Iorga to the Present (1930–2018)*, a work scheduled for publication in an expanded and complete form. Throughout documents from various Italian archives and contemporary press articles, this article offers an historical overview of the Romanian House in Venice, tracing its journey from its establishment, in 1930, through the tumultuous years of the communist regime until its reopening, in 1992, as the Romanian Institute of Culture and Humanistic Research in Venice.

Keywords: Nicolae Iorga, The Romanian House in Venice, the Romanian Institute of Culture and Humanistic Research in Venice

„Veneția nu e un oraș frumos, ci un oraș unic. Aceasta este deosebirea. Este și frumos, fără îndoială, dar înainte de toate este un oraș unic, și aceasta o deosebește de celelalte orașe frumoase, fiecare într-alt fel, prin alte însușiri, de care-i plină lumea. Frumusețea e multiplă, și frumusețea din toate orașele cu această reputație din lume, strânsă laolaltă, nu ni-ar da încă toate elementele din care se alcătuieste frumusețea Veneției și mai ales proporția în care aceste elemente se combină, aspectul particular pe care-l capătă prin această proporție”¹.

Așa își începea Nicolae Iorga prima conferință susținută în 1914, la Ateneo Veneto din Veneția, în cadrul ciclului de conferințe cu titlul „Cinci conferințe despre Veneția”, un fragment prin care își declara afecțiunea nemărginită pentru orașul lagunar, oraș care urma să-i devină „o a doua casă”, mai ales prin înființarea, la 2 aprilie 1930, a Casei Române de la Veneția.

În intensă sa activitate în România și în străinătate, în mod special la Veneția și în spațiul italian, marele istoric și-a urmat visul și a construit cărămidă cu cărămidă ceea ce urma să devină *Casa Română de la Veneția*.

„Cu un talent creator în varii sectoare, ieșit din comun, Nicolae Iorga a avut și avantajul de a fi un organizator, un făuritor de instituții, un om al Cetății. Dimensiunea sa normativă în cadrul culturii românești nu este încă studiată îndeajuns din diferite motive, inclusiv din cauza regimurilor totalitare care au tratat moștenirea spirituală prin grija factorului politic respectiv. Considerat un fenomen și ajuns faimos încă din al treilea deceniu de viață, Iorga a făurit un plan bine articulat de instruire a tinerilor români în acord cu exigențele culturii europene. O latură a acestui plan era și descoperirea, prelucrarea și publicarea urmelor

Fig. 1. Nicolae Iorga în vizită la buchiniștii din Veneția (29 ianuarie 1929). Fotografie de epocă realizată, conform celor înscrise pe verso, la 29 ianuarie 1929 (Arhiva Muzeului Național de Istorie a României, Colecția Iorga-Pippidi, 1929).

* Cercetător independent; e-mail: mihai.stan03@gmail.com.

¹ Nicolae Iorga, *Cinci conferințe despre Veneția*, Editura „Casei Școalelor”, București, 1914, republicată în 1926, într-o nouă ediție, la Așezământul de Tipografie „Datina Românească”, Vălenii de Munte, p. 3.

referitoare la români și la trecutul lor, prezente în marile sau micile instituții (arhive, biblioteci, muzee, universități, academii, fundații etc.) din locurile apusene și central-europene. Pentru acesta – credea și susținea marele istoric –, tinerii noștri trebuiau trimiși să studieze în străinătate, să învețe marile limbi de circulație, dar și pe cele ale popoarelor din jurul nostru și să devină astfel intelectuali de prim rang”².

Crezul lui Iorga – așa cum putem remarca din fragmentul de mai sus – era acela de a trimite tinerii să studieze în străinătate, să învețe marile limbi de circulație, dar și pe cele ale popoarelor din jurul nostru și să devină astfel intelectuali de prim rang. De asemenea, Iorga considera necesară descoperirea, prelucrarea și publicarea urmelor referitoare la români și la trecutul lor, prezente în marile sau micile instituții (arhive, biblioteci, muzee, universități, academii, fundații etc.) din locurile apusene și central-europene³. Urmând acest crez și dorind a îndeplini acest deziderat pentru tinerii cercetători români, deși parcursul său s-a oprit pe perioada Primului Război Mondial, marele istoric, sprijinit de Academia Română, de mai mulți membri ai Parlamentului, de Ministerul Instrucțiunii Publice etc., a elaborat un proiect de inițiativă parlamentară pentru crearea a două școli superioare românești, de studii arheologice, istorico-filologice și de arte frumoase, la Paris și la Roma. Proiectul a fost discutat repede și aprobat de Cameră și în Senat (august 1920), iar la 22 octombrie 1920, prin legea nr. 4285, se înființau oficial la Paris și Roma aceste două “școli românești de studii superioare”, cu directori numiți la propunerea Academiei Române și cu studenți „care vor fi isprăvit cu o superioară distincție studiile lor în țară”⁴.

Însă visul său era acela de a extinde numărul școlilor românești în toate centrele de cultură importante ale lumii, unde tinerii cercetători români – viitorii intelectuali ai României, dar și factori de răspândire ai valorilor românești în străinătate – puteau cerceta legăturile trecutului nostru cu țările lumii. Astfel, istoricul român și-ar fi dorit să deschidă școli românești de studii superioare la Atena, Istanbul, Cairo și Veneția. Acesta din urmă, Veneția – orașul lagunelor, cetatea dogilor – așa cum am văzut în cele prezentate anterior, devenise pentru Iorga o a doua casă, însă pentru ca acest lucru să devină realitate, era nevoie să fondeze o școală românească de studii superioare după modelul celei de la Paris – unde a fost numit director la un an de la înființarea celor două școli și celei de la Roma – viitoarea Accademia di Romania – condusă de Vasile Pârvan.

Astfel, din diferitele articole publicate, de-a lungul timpului, de Barbu Theodorescu, istoricul Ion Bulei⁵ și acad. Ioan-Aurel Pop, aflăm că Iorga, după ce reușește să găsească fondurile necesare – de la Banca Națională a României, Ministerul Comerțului și Institutul de Studii Sud-Est Europene, pe care-l fondase în 1914 – începe demersurile de identificare a unei case la Veneția, apelând la ajutorul consulului onorific al României la Veneția, Gian Battista Bombardella *să caute o casă, care să devină a românilor*.

Acesta din urmă, ajutat de Eduard Șerban (între 1928 și 1930), Ernesto Marin și alții, cumpără mai multe apartamente în Palatul Correr din Campo Santa Fosca, însă istoria Casei Române de la Veneția și eforturile depuse pentru realizarea acesteia încep în 1928, astfel că la

L'Istituto storico romeno inaugurato a Venezia

Venezia, 2 aprile, notte.

Un anno fa il prof. Nicola Jorga, presidente dell'Istituto Europeo di studi sud-orientali, comperava un appartamento del palazzo Correr a Santa Fosca per destinarlo a residenza di un certo numero di giovani romeni laureati nelle Università della loro patria e licenziati da quelle Accademie di Belle Arti, i quali, avendo vinto delle borse, volessero perfezionare i loro studi negli archivi di Stato di Venezia o nelle Biblioteche e Musei veneziani.

Successivamente, l'Istituto acquistò un nuovo e più vasto appartamento adiacente al primo e si formò così l'Istituto Storico Artistico Romeno in Venezia, gemello di quell'Istituto Romeno che prospera a Fontenay aux Roses. L'Istituto consta attualmente di quaranta locali comprendenti gli alloggi per i pensionati, le sale di studio, un appartamento d'onore con salone per ricevimenti, ecc. L'Istituto Romeno è stato inaugurato stasera con molta solennità presenti il prof. Jorga, storico e uomo politico insigne della Romania, giunto testé dall'America del Nord; il principe Ghika, ministro plenipotenziario romeno in Roma, autorità e notabilità politiche e dell'Istituto.

Il prof. Jorga ha parlato in perfetto italiano illustrando i fini dell'istituzione che è altresì destinata a rinsaldare i vincoli fra i popoli romeno e italiano. Poi il dott. Consalvo Summonti ha pronunciato un discorso in nome dei ministri degli Esteri e dell'Educazione nazionale, rivolgendosi al prof. Jorga un plauso per l'opera infaticabile che va svolgendo con fervida amicizia per l'Italia.

Infine il conte Zorzi ha portato il saluto di Venezia, lietissima di ospitare l'Istituto. Fu dato poi un concerto di musica romena.

La "Casa Romena", inaugurata a Venezia

VENEZIA, 2 notte.

Questa sera, alle 21, nella ricca sede di Palazzo Correr a Santa Fosca, per iniziativa di S. E. il prof. Natale Jorga, ex-ministro romeno e presente il principe Ghika, ministro plenipotenziario presso il Quirinale, rappresentante ufficialmente il Governo romeno, è stata solennemente inaugurata la «Casa Rumena», Istituto europeo di studi sud-orientali.

Con un'elegante folla di invitati italiani e stranieri, erano presenti S. E. il prefetto Bianchetti, che rappresentava anche il Ministero della P. I., il podestà conte Zorzi, il segretario federale avv. Supplei e il console romeno avv. Bombardella. Il prof. Jorga ha pronunciato un discorso, in cui ha esaltato i legami e l'affinità di spirito e di cultura dei due popoli italiano e romeno ed ha ampiamente detto quanto vantaggio al miglioramento dei rapporti fra le due nazioni questa Casa di cultura rumena a Venezia è destinata a compiere. Ha poi parlato il dott. Consalvo Summonti, direttore degli affari politici del Ministero degli Esteri, che ha portato al prof. Jorga e al principe Ghika il saluto del Governo nazionale e particolarmente dei Ministri degli Esteri e dell'Educazione nazionale, affermando poi che i due illustri uomini che hanno patrocinato questa iniziativa, prof. Jorga e principe Ghika, sono i migliori alleati della politica italiana di fraternità latina.

A nome di Venezia ha quindi parlato il podestà conte Zorzi, dicendosi lieto che Venezia, che è ora in febbre di attività, che rende più preziosa la sua bellezza, sia stata scelta a sede della Casa Rumena, poiché qui gli studenti dello Stato amico potranno vedere compiutamente affermarsi il programma del Duce: difesa ed amore del bello, lavoro e passione di moderna intensa attività.

I discorsi sono stati applauditissimi. Sono seguiti un trattenimento musicale, offerto dal valoroso quartetto De Guarnieri con il concorso della pianista rumena signora Cotrus e un brillante ricevimento.

² Ioan-Aurel Pop, *Nicolae Iorga – fondator al Casei Române din Veneția*, în *Nicolae Iorga 1871-1941. Studii și documente*, vol. X, coordonatori Constantin Bușe și Constantin Găucan, Editura Universității din București, 2010, p. 367-404.

³ *Ibidem*, p. 369.

⁴ *Ibidem*, p. 370.

⁵ Ion Bulei, *Nicolae Iorga și Veneția în, România literară*, nr. 2/2001.

Începutul anului 1929 erau deja cumpărate două etaje din Palatul Correr. La 29 ianuarie 1929, Nicolae Iorga – împuternicit de Institutul de Studii Sud-Est Europene – cumpăra de la Enzo Martonara și de la avocatul Riccardo De Mucci etajul superior, mansarda și o cameră la parter. De asemenea, un alt contract de vânzare-cumpărare este încheiat la 5 aprilie 1930 (după inaugurarea Casei Române de la Veneția, la 2 aprilie 1930) prin care se achiziționează un apartament cu opt camere situat pe două nivele din același Palat Correr și, respectiv, un loc la parter, cu patru camere și curte⁶.

Povestea completării spațiilor Casei Române de la Veneția continuă până în 1936, când Iorga, tot prin intermediul Institutului de Studii Sud-Est Europene, dar și cu sprijinul celor mai sus menționați și al ziarului *Universul* – fondat de Luigi Cazzavillan, achiziționează un apartament la etajul unu și două încăperi de la parter (în total 11 camere situate pe două nivele)⁷.

„Casa e formată dintr-o prăvălie, închiriată, apoi are o intrare splendidă, cu pătrate mici de marmură alb și roșu pe jos. Întâia ușă te duce la mezzanin unde se află sală de mâncare, bucătăria, camere pentru personalul de serviciu, precum și un muzeu format din puținele lucruri date de Ministerul Agriculturii și Industriei. O frumoasă scară urcă la apartamentele de sus. Unul mobilat mai simplu, e format din nouă camere de locuit. Tot aici se află și un început de bibliotecă. Acest apartament, întâiul cumpărat, a fost îngrijit și mobilat de prima locatară a Casei românești, d-ra Lucia Caracostea, o distinsă licențiată a Facultății de litere din București, fata d-lui prof. Caracostea. Al doilea apartament, care formează punctul de mândrie al casei, e compus din patru camere de locuit, birou, cameră de primire, de mâncare, bucătărie. Acesta e apartamentul de recepție și tot aici se află și camerele de locuit ale d-lui prof. N. Iorga. Farmecul apartamentului îl dau cele șase uși din lemn de nuc cu pervazul de marmură de Verona, adevărate opere de artă ce-au atras atenția tuturor. La acestea se mai adaugă și tavanele a două camere făcute în stilul Settecento”⁸.

Fig. 2. Casa Română „Nicolae Iorga” de la Veneția în 1937⁹

⁶ Ioan-Aurel Pop, *op. cit.*, p. 374.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Barbu Theodorescu, *Casa Română «N. Iorga» de la Veneția*, în *Boabe de grâu*, an I, nr. 7, București, 1930.

⁹ Fotografie de epocă ce prezintă o vedere asupra Casei Române de la Veneția în 1937, Arhiva Muzeului Memorial „Nicolae Iorga” de la Vălenii de Munte, nr. inv. 24482, 1937 și în colecția privată a Prof. univ. dr. Cristian Luca, actualul director al Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția.

Din fragmentul prezentat mai sus publicat de Barbu Theodorescu (secretarul personal al lui Iorga), în numărul 7 al revistei *Boabe de grâu*, aflăm atât despre cum arătau primele apartamente și spații achiziționate la data deschiderii oficiale a Casei Române de la Veneția, oferindu-ne detalii precise despre repartizarea și funcționalitatea fiecărui spațiu, cât și unele detalii privind primul locatar al casei și despre cei care au participat la inaugurarea efigiei dedicate profesorului Iorga de către studențimea română. Revenind la inaugurarea oficială a casei, din articolele studiate, aflăm că la deschiderea ei au fost prezente importante personalități italiene, rectori ai unor universități, reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe

și ai Ministerului Instrucțiunii Publice, autorități locale, profesori și studenți, jurnaliști de la cele mai importante ziare italiene, iar din partea prestigioasei instituții academice Ateneo Veneto, fiind prezent contele Pietro Orsini, fost primar al Veneției. Despre inaugurarea Casei Române de la Veneția vă voi prezenta o parte dintre articolele publicate de ziarurile italiene la nivel local și național: *Gazzetta di Venezia*¹⁰, *Corriere della Sera*¹¹ și *Il Popolo d'Italia*¹², dar și unele documente din arhiva diplomatică a MAE: o telegramă transmisă de Dimitrie I. Gr. Ghica¹³, ministrul plenipotențiar român la Roma, Ministerului Afacerilor Străine al Regatului României, prin care informa de prezența sa la inaugurarea Casei Române de la Veneția. În schimb, din articolele

ziarelor mai sus menționate: „L'inaugurazione della Casa Romana” (*Gazzetta di Venezia* 02.04.1930 4), „L'Istituto Storico Romano inaugurato a Venezia” (*Corriere della Sera* 03.04.1930 3) și „La «Casa Romana» inaugurata a Venezia” (*Il Popolo d'Italia* 03.04.1930 2) deducem că fiecare dintre jurnaliștii prezenți la inaugurarea Casei Române s-au întrecut în a relata – cât mai detaliat posibil – evenimentul care a reunit în spațiile Palatului Correr crema societății venețiene și italiene, însă putem spune că cel mai detaliat articol dedicat deschiderii institutului este cel al ziarului *Il Popolo d'Italia* din care aflăm o parte importantă din personalitățile vremii care au participat la acest important eveniment. Astfel, alături de Nicolae Iorga și prințul Ghica, care era ministrul plenipotențiar român la Roma, au fost prezenți: prefectul Veneției, dr. Giovanni Battista Bianchetti, care a reprezentat și Ministerul Instrucțiunii Publice; primarul Veneției, Conte Ettore Zorzi; secretarul federal al Partidului Național Fascist, avocatul Giorgio Suppiej; consulul onorific al României, avocatul Gian Battista Bombardella; directorul Departamentului de Afaceri Politice din cadrul Ministerului Italian al Afacerilor Externe, acesta din urmă transmițând mesajul de salut din partea Guvernului și, în mod special, din partea Ministrului Afacerilor Externe și a Ministrului Educației Naționale ș.a.

Tot din acest articol aflăm că seara s-a încheiat cu un concert susținut de cvartetul De Guarnieri cu concursul pianistei de origine română „doamna Cotruș”¹⁴ și cu o „strălucitoare recepție” oferită de gazde celor prezenți. Pentru a da o vedere de ansamblu completă asupra inaugurării Casei Române de la Veneția, dar și pentru a vă introduce în atmosfera acelei seri, vă voi prezenta un scurt fragment din raportul prințului Dimitrie I. Gr. Ghica, ministrul plenipotențiar al României la Roma, prin care informa Ministerul Afacerilor Străine despre ceremonia de inaugurare:

[...] Serbarea a avut loc la orele 21 seara; sălile Casei românești, (vechiul palazzo Correr din Campo Santa Fosca) erau împodobite cu frumoase covoare din vechiul Regat, Banat și Basarabia. Erau prezenți: Prefectul, Podestà Conte Zorzi cu Vice-podestà, Genaral al miliției fasciste Conte Elti di Rodeanu, Prim Președintele Curții de Apel, Questorul etc. etc. [...]

[...] A urmat un concert cu muzică clasică și cu muzică populară românească.

¹⁰ *L'inaugurazione della Casa Romana* – anunț despre inaugurarea Casei Române publicat în ziarul *Gazzetta di Venezia* din data de 2 aprilie 1930 (Arhiva ziarului *Gazzetta di Venezia*, an CLXXXVIII, 2 aprilie 1930, p. 4, nr. 92).

¹¹ *L'Istituto storico romano inaugurato a Venezia* – articol despre inaugurarea Casei Române publicat în ziarul *Corriere della Sera* din data de 3 aprilie 1930 (Arhiva ziarului *Corriere della Sera*, 3 aprilie 1930, p. 3).

¹² *La «Casa Romana» inaugurata a Venezia* – articol despre inaugurarea Casei Române publicat în ziarul *Il Popolo d'Italia* din data de 3 aprilie 1930 (Arhiva ziarului *Il Popolo d'Italia*, 3 aprilie 1930, p. 2, Anul VIII, nr. 80).

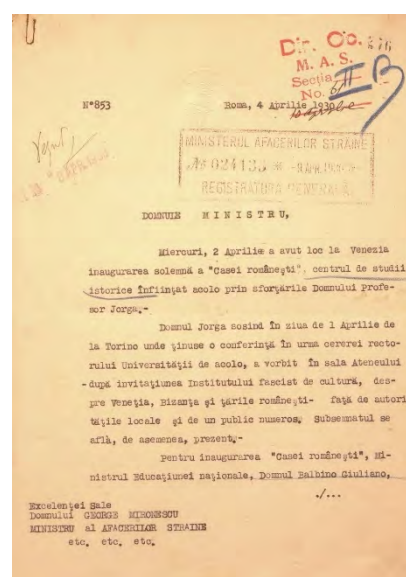
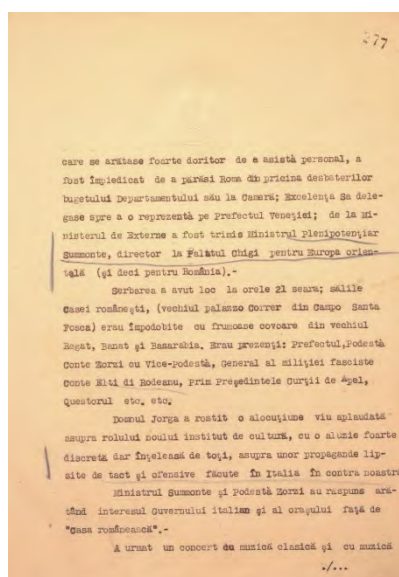
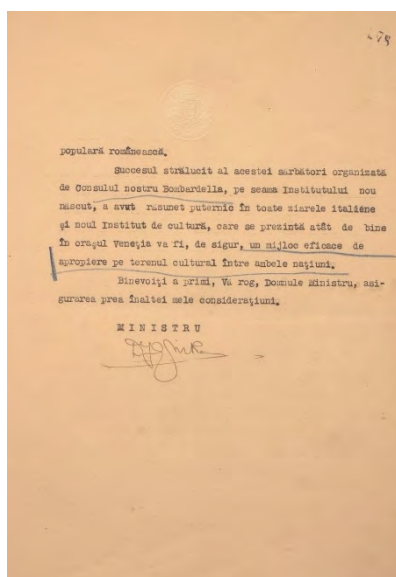
¹³ Lista ambasadorilor români la Roma poate fi consultată accesând site-ul Ambasadei României în Italia: Cronologie ambasadori români | AMBASADA ROMÂNIEI în Republica Italiană (mae.ro).

¹⁴ Din păcate, nu am găsit informații despre pianista română Cotruș, pe care jurnalistul o menționează în articolul său, ci putem doar presupune că este vorba despre soția poetului și diplomatului Aron Cotruș.

Succesul strălucit al acestei sărbători organizată de consulul nostru Bombardella, pe seama Institutului nou născut, a avut un răsunet puternic în toate ziarele italiene și noul Institut de cultură, care se prezintă atât de bine în orașul Veneția va fi, de sigur, un mijloc eficace de apropiere pe terenul cultural între ambele națiuni. [...]¹⁵.

În perioada imediat următoare inaugurării Casei Române de la Veneția ziarul *Corriere della Sera* a scris două articole: unul la data de 18 iulie 1930¹⁶ intitulat „Ospiti Romeni a Milano” și care relatează detalii despre vizita făcută la Milano de un grup de membri și studenți ai Societății Academice „Prietenii Italiei” din București – societate aflată sub înaltul patronaj al lui Iorga – vizită realizată după vizitarea câtorva orașe din Regiunea Veneto (*Corriere della Sera* 18.07.1930) și unul la data de 26 august 1930¹⁷, intitulat „Una festa romana a Venezia, Un busto a Nicola Jorga” (*Corriere della Sera* 26.08.1930) și care prezintă evenimentul de dezvelire a unei efigii dedicate fondatorului Casei Române de la Veneția, Nicolae Iorga, efigie despre care relatează și Barbu Theodorescu în articolul publicat în 1930 în revista *Boabe de grâu*:

„Pe unul din zidurile scării s-a vopsit stema țării, iar sub ea se află o efigie cu figura dlui prof. N. Iorga în metal, zidită într-o mare bucată de marmură de Verona. Efigia a fost adusă de studenții prahoveni, în aprilie 1930, în numele studențimii române și a fost făcută la stăruința studentului Paltin Munteanu. Marea placă de marmoră a fost cumpărată din banii excursioniștilor Universității Populare din Vălenii de Munte și zidirea s-a făcut de cel care semnează aceste rânduri, în prezența autorităților locale, a excursioniștilor și a dlor miniștri Titulescu, Mironescu, Lugojanu și Savel Rădulescu, în ziua de 24 august 1930. și la a cărei inaugurare au participat Gheorghe Mironescu, ministrul Afacerilor Străine al României și Nicolae Titulescu, ministrul României la Londra – și care se află și astăzi în holul de la intrarea Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția, lipsind doar stema țării vopsită, deasupra efigiei lui Nicolae Iorga”¹⁸.

Articolele de mai sus, ne ajută să descoperim care au fost primele activități desfășurate în cadrul Casei Române de la Veneția, cu mențiunea că până la moartea lui Iorga activitatea casei va fi strâns legată de cea a fondatorului ei. Din articolul publicat de Barbu Theodorescu, aflăm care a fost prima locatară a casei și anume „d-ra Lucia Caracostea, o distinsă licențiată a Facultății de Litere din București, fata d-lui prof. Caracostea”¹⁹ – cea care a și mobilat primul apartament achiziționat de Iorga în Palatul Correr.

¹⁵ Raportul transmis de Prințul Dimitrie I. Gr. Ghica, ministrul plenipotențiar al României la Roma, privind participarea la inaugurarea Casei Române de la Veneția, 1930 (Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe, Dosar 71/Italia, volumul 62, 1926-1930, Relații cu România, p. 276-278).

¹⁶ *Ospiti romeni a Milano* – articol despre vizita unui grup de studenți la Milano publicat în ziarul *Corriere della Sera* din data de 18 iulie 1930 (Arhiva ziarului *Corriere della Sera*, 18 iulie 1930, p. 6).

¹⁷ *Una festa romana a Venezia. Un busto a Nicola Jorga* – articol despre inaugurarea efigiei dedicate fondatorului Casei Române de la Veneția publicat în ziarul *Corriere della Sera* din data de 26 august 1930 (Arhiva ziarului *Corriere della Sera*, 26 august 1930, p. 2).

¹⁸ Barbu Theodorescu, *op cit.*, p. 420.

¹⁹ *Ibidem*.

Mergând mai departe, pe firul cronologic, din articolele publicate de prof. Ion Bulei intitulat „La «Casa Romena» di Venezia. Note e appunti per la sua storia»²⁰ și din cel publicat de acad. Ioan-Aurel Pop, aflăm care au fost cei care au trecut pragul Casei în decursul a 10 ani, de la inaugurare și până la moartea lui Iorga în 1940, dar și despre faptul că atunci când Iorga se afla la Veneția, la Casa Română se organizau conferințe și serate culturale, în spațiile ei fiind amenajată și o expoziție permanentă de artă populară și de produse românești.

„Într-o perioadă de zece ani, adică până la moartea lui Iorga, în 1940, „Casa Română” a găzduit mulți cercetători români, din toate domeniile cunoașterii, mai ales toți aceia care erau bursieri la Accademia di Romania in Roma. Între aceste personalități române de mai târziu trebuie menționați Alexandru Busuioceanu, George Călinescu, Constantin Daicoviciu, Eugen Drăguțescu, Ștefan Pascu sau Virgil Vătășianu. La conducerea directă a Casei Române a fost inițial Lucia Caracostea (1930-1931), apoi profesoara Cecilia Stoicescu (1931-1936) și, în fine, profesoara Ana Potop (1936-1948), care era și lector de limba și literatura română la Academia Comercială din Veneția.

În acei ani Casa a fost plină de studenți și profesori trimiși din România. «Ușile sunt deschise, să intre lumina», spunea marele istoric în aprilie 1930. El venea în fiecare an la Veneția. Și în fiecare an istoriografia românească se îmbogățea cu noi izvoare datorită lui Iorga și colaboratorilor acestuia. Mulți iluștri savanți străini au fost adesea oaspeții Casei Române. Când era prezent Iorga, aici se organizau conferințe și serate culturale: tot aici s-a amenajat o expoziție permanentă de artă populară și de produse românești»²¹.

Nu aș vrea să mă opresc asupra lungului șir de personalități românești care au trecut pragul Casei Române de la Veneția, însă aș vrea să amintesc pe câțiva dintre aceștia: George Călinescu, Constantin Daicoviciu, Emil Panaitescu, Dinu Adameșteanu, Alexandru Tzipoia, Valeriu Papahagi, Mac Constantinescu, Ana Tzigara-Samurcaș, Gheorghe Marinescu, Valentin N. Iorga etc.. Despre lista extinsă a celor care au trecut pragul Casei Române de la Veneția, mare parte dintre aceștia numărându-se printre bursierii²² Școlii Române de la Roma²³, veți putea afla mai multe din volumul *Nicolae Iorga și Casa Română de la Veneția (1930-2018)*.

În toată această perioadă, de administrarea casei s-au ocupat: **Lucia Caracostea** (1930–1931), **Cecilia Stoicescu** (1931–1936) și profesoara **Anna Potop** (1936–1948) – cea care a administrat casa vreme de 12 ani, ultimii ani fiind marcați de nenorociri, mai ales după moartea lui Iorga. Din nefericire, istoria Casei Române de la Veneția va avea un parcurs zbuciumat, astfel că după moartea lui Iorga, chiar dacă administratorul de la acea vreme, prof. Anna Potop, lector la catedra de limbă și literatură română de la Universitatea Ca' Foscari din Veneția, a făcut eforturi uriașe pentru a menține deschisă și integră Casa Română de la Veneția, soarta acestui avanpost al culturii române la Veneția a fost marcată timp de decenii de un dezinteres total din partea autorităților române. Atât din articolul publicat de acad. Ioan-Aurel Pop²⁴, dar și din diferite documente din Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe al României și din Arhiva Ambasadei României în Republica Italiană, aflăm exact despre soarta Casei, începând de la primirea veștii morții lui Iorga și până în 1948, când însăși administratoarea casei, Anna Potop, a fost obligată să părăsească clădirea, în locul acesteia fiind numit un administrator italian.

Din articolul intitulat „Raporturi politice și culturale româno-italiano-vaticane: Legația română de pe lângă Sfântul Scaun într-un moment de cumpănă (august 1944)”²⁵, publicat de Veronica Turcuș în Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, aflăm că în perioada celui de-al doilea Război Mondial, mai precis în 1941 – datorită situației politice din acea perioadă – Casa Română de la Veneția a găzduit Legația României de la Roma. Despre situația Casei Române de la Veneția aș dori redau un paragraf din articolul „Nicolae Iorga – fondator al Casei Române din Veneția”²⁶ scris de acad. Ioan-Aurel Pop, care prezintă, în mod succint, situația Casei Române de la Veneția după moartea lui Nicolae Iorga și până la redeschiderea

²⁰ Ion Bulei, *La «Casa Romena» di Venezia. Note e appunti per la sua storia* în, *Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia*, Editura Muzeul Satu-Mare, Satu-Mare/Veneția, 1999, p. 14.

²¹ Ioan-Aurel Pop, *op. cit.*, p. 376-377.

²² Mihai Bărbulescu, Veronica Turcuș, Iulian M. Damian, *Accademia di Romania din Roma. 1922-2012*, Litografia Leberit, Roma, 2012, p. 203-207.

²³ Ioan Opriș, *Istoricul Emil Panaitescu și Școala Română de la Roma*, Editura Oscar Print, București, 2014, p. 41-126.

²⁴ Ioan-Aurel Pop, *op. cit.*, p. 377.

²⁵ Veronica Turcuș, *Raporturi politice și culturale româno-italiano-vaticane: Legația română de pe lângă Sfântul Scaun într-un moment de cumpănă (august 1944)*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”*, nr. LVI, Editura Academiei Române, București, 2017, p. 309-357.

²⁶ Ioan-Aurel Pop, *op. cit.*, p. 377.

acesteia, la data de 8 mai 1992, sub denumirea de Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția:

„Astfel, se poate spune că odată cu tragica moarte a lui Nicolae Iorga, Casa Română din Veneția și-a pierdut întreaga vitalitate, iar războiul a lăsat-o golită de orice viață academică. Imediat după 1945 orice activitate a fost de-a dreptul abandonată. Regimul comunist nu mai avea nevoie de fereastra noastră deschisă spre lumea liberă, nici de rădăcinile latinității noastre și nici măcar de averea românească achiziționată cu sacrificii în «cel mai frumos oraș din lume». După 1948 au existat unele inițiative din partea statului comunist român de a scăpa de chiriași. Abia în 1961 s-a reușit obținerea unor apartamente din palat, însoțită de unele tentative – din fericire, nereușite! – de vindere a edificiului. În 1966 Casa Română din Veneția se afla într-o stare avansată de degradare: tavanele și pereții erau pe cale de a se prăbuși, lipseau ferestrele, pardoselile fuseseră smulse, iar instalațiile electrice și sanitare distruse. În anul 1968 s-a încercat, fără succes, redeschiderea Institutului Român pentru scopuri culturale, prin implicarea controversatului «mecenant» și om de afaceri Iosif Constantin Drăgan. Unica soluție întrevăzută de statul român era vânzarea clădirii. Starea de abandon a durat până în 1988, când Primăria din Veneția a cerut în mod expres guvernului român să rezolve problema Casei Române, care se transforma într-o ruină. În sfârșit, în ianuarie 1989 au fost începute lucrările de reparații. Întrerupte în timpul Revoluției române și în perioada imediat următoare, lucrările au fost reluate în mai 1990, iar la 8 mai 1992 Casa Română a fost redeschisă sub denumirea de Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică”.

Din cele prezentate mai sus ne-am putut face o idee despre ceea ce s-a întâmplat cu așezământul cultural românesc de la Veneția (unele documente de arhivă se regăsesc în volumul *Nicolae Iorga și Casa Română de la Veneția (1930-2018)* și completează, în mod cronologic, situația ei după moartea fondatorului său, dar mai ales perioada de început a regimului comunist, care a dus la închiderea acesteia). Cu toate documentele de arhivă cercetate putem spune că tragica moarte a fondatorului ei a atras după sine o serie de evenimente nefaste, evenimente care, din lipsa de interes din partea regimului comunist, au dus de la înstrăinarea spațiilor (în primii ani după moartea lui Iorga) la închiderea și lăsarea lor în paragină pentru o perioadă foarte lungă de timp (circa 40 de ani, dacă ar fi să socotim începând cu 1948 și până în 1988, când Primăria soma autoritățile comuniste să rezolve problema clădirii, al cărei proprietar era statul român).

Un vis împlinit, un vis realizat cu sacrificii, un vis realizat cu sprijinul dat atât în mod oficial de către diferite instituții, cât și în mod personal de către Iorga, dar și de prieteni apropiați, o moștenire pe care ilustrul istoric dorea să o lase românilor, risca să dispară. Însă, iată că, după somația primită de la autoritățile venețiene, regimul comunist începe lucrările de renovare a casei, lucrări întrerupte temporar de evenimentele din decembrie 1989, dar reluate ulterior în 1990 și continuate până la redeschiderea acesteia la 8 mai 1992, sub denumirea de Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția.